

KERESZTÉNY MAGVETŐ

LXXIV. ÉVF. 1942.

MÁRCIUS—ÁPRILIS

2. FÜZET.

Dr. Tóth György.

Lapok és folyóiratok már több oldalról rámutattak arra a nagy veszteségre, mely egyházunkat és a magyar jogászvilágot érte Dr. Tóth György kúriai bírónak 1942 február hó 19-én, 72 éves korában váratlanul bekövetkezett halálával. Miután levetkőzte emberi gyarlóságait, csak most látszik igazán, hogy milyen sokirányú és nagy munkamezőben dolgozott, s milyen nagy üresség maradt utána a társadalom széles rétegeiben. Azonban Dr. Tóth Györgyöt igen régi és erős kapcsok fűzték általában az Unitárius Irodalmi Társasághoz s különösen a „Keresztény Magvető“-hez s ez kötelességünk, hogy vele és élete művével behatóbban foglalkozunk.

A világháború után bekövetkezett nagy összeomlás idején amikor idegen hatalom örökös szemei kísérték minden lépésünket, amikor családi otthonainkban nem volt tanácsos több embernek összejönni: akkor az első dermedtségből felébredve, Kolozsvárt a királyi tábla épületében levő legénylakásában az esték sötétségének leple alatt egyenként jöttünk össze néhányan egyházunk tagjai közül, hogy megbeszéljük az új helyzetben reánk váró sürgős feladatainkat. Az ilyen összejöveteleken sok eszme és gondolat vetődött fel, amelyeket lap hiányában nem terjeszthettünk, s ezért gépirással sokszorosítva ismertettünk szűk körben.¹ Egy irodalmi kör

¹ Kár, hogy ezeknek a gépirásos füzeteknek nyoma veszett, mert azok ma igen érdekes történelmi emlékek volnának. Tudtunk szerint, csak a 2-ik sz. füzet található meg az U. I. T. levéltárában. Szerk.

gondolata már korábban fel volt vetve, a „Keresztény Magvető“ 1918. évf. július-augusztusi számában, azonban az Unitárius Irodalmi Társaság neve, körvonalai és programja ezeken a titkos összejöveteleken alakultak ki. Dr. Tóth Györgynek kezdetben anyagi okokból voltak aggodalmai, de amikor látta Dr. Ferenczy Géza főgondnoknak a Társaság iránt megnyilvánult áldozatkészségét, attól kezdve ő is egyik lelkes híve és barátja lett.

Ez a lelkesedése még fokozódott, amikor a nehéz háborús körülmények miatt súlyos válságba jutott „Keresztény Magvető“-t az újonnan alakult társaság a sajátjává tette s rövid szünetelés után ismét megindította. Nem sokan vannak, akik e folyóirat értékét és egyházi életünkre vonatkozó jelentőségét jobban megértették és méltányolták volna, mint Dr. Tóth György. Amint sokszor elmondotta, őt a K. M.-vel Péterfi Dénes egykori nagynevű szerkesztő hozta közlebbi viszonyba. Azóta állandóan jelentek meg benne egyházjogi tanulmányai. Dolgozatai olyan területeken mozogtak s olyan ugart műveltek, amely Bölöni Mikó Lőrinc óta műveletlenül hevert. Tanulmányai új korszakot jelentenek egyházi életünkben s azt az ősi pátriárkális szokásokról a jog és a törvény alapjára helyezték. Azonban, amikor a törvény uralmát és tiszteletét hirdette, akkor soha sem a betűt, hanem a szellemet értette; mert az erkölcs fölötte áll a jognak. Minden egyházjogi dolgozatát alapos történelmi tanulmánnyal támasztotta alá, s így tiszta képet adott egyházi alkotmányunk és egyes törvényeink kialakulásáról. Szervezeti, lelkészválasztási, fegyelmi törvényünk mind az ő jogérzékét és gondos utánjárását dicsérik. Folyóiratunkban megjelent minden dolgozata egyházi jogéletünknek egy-egy kis darabját világítja meg. Ezek közül különösen kiemelkedik „*A magyar unitárius egyház alkotmányának vázlatos jogtörténeti kifejlődése*“ című nagyszabású tanulmánya, amely különnyomatban is megjelent. Dolgozataival irányt jelölt, fegyelmezett gondolkozást és eljárást hirdetett s ezek által nagy mértékben emelte folyóiratunk értékét. Ezek mellett anyagilag is nagy szolgálatot tett ügyünknek azáltal, hogy a román megszállás alatt szervezte és nyilvántartotta Budapesten előfizetőinket s megalapítva a „Keresztény Magvető baráti körét“, új barátokat és új előfizetőket szerzett.

Már ezek által is kitörölhetetlenül beírta nevét egyházunk történetébe. De maradandó emléket állított magának „Az Unitárius Egyház Szervezete“ c. háromkötetes munkájával, melyben egyházi törvényeinket összegyűjtötte, rendezte és történelmileg megvilágosította. Igen jó szolgálatot tett egyházjogi irodalmunknak az által is, hogy kiadta Bölöni Mikó Lőrinc kánongyűjteményét „Az Unitárius Egyház Igazgatási Rendszere“ cím alatt, mely megbecsülhetetlen egyházjog forrásunk. Irodalmi működését az alaposág, a gondos utánjárás jellemzik. Nem a másodrendű források alapján, hanem az eredeti jegyzőkönyvek és levéltári kutatások alapján dolgozott, s ez által sok becses történelmi adatot hozott napvilágra. Mégis irodalmi tevékenysége csak egy része egyházi működésének. Mint az E. K. Tanács tagja, részt vett egyházi életünk minden mozgalmában. Újabb meg újabb javaslatok és indítványok tételével, törvényeink javításával és modern alakba öntésével és kidolgozásával megbecsülhetetlen szolgálatot tett egyházunknak, ahol kevés ideig mint előadó is működött a megszállás alatt. Amikor aztán Budapestre távozott, az ottani egyházközség életébe kapcsolódott belé s ott fejtett ki áldásos tevékenységet, aminek elismeréséül előbb gondnokká, majd tiszteletbeli gondnokká választották. Valamilyen belső tűz sarkallta, amely soha sem engedte nyugodni, hanem állandóan új feladatok elébe állította, amelyek megvalósításáért erős akarattal küzdött a szebb és jobb jövő érdekében. Így mutatott példát arra, hogy világi pályán dolgozó embereink is miként lehetnek egyházi apostolokká, világi papokká.

A Dr. Tóth György igazi hivatása a bírói pálya volt. Meg sem kíséreljük itteni munkásságát felmérni. Ennek a szép és nemes hivatásnak is mind az elméleti, mind a gyakorlati oldalát alapos készültséggel és hozzáértéssel művelte. Mint jogi író országos hírnévre tett szert, mint gyakorlati bíró a pályáján elérhető legmagasabb fokra emelkedett, midőn a m. kir. Kúria bírója lett. Mi, akik láttuk gyermekkorát, s tanúi voltunk annak a sok nélkülözésnek, mellyel a bölöni származású szegény székely fiúnak meg kellett küzdenie; akik láttuk azt a szívós akaratot és fáradhatatlan kitartást, amelyet élete minden változása közben tanúsított, akik tanúi és némi-

leg részesei is vagyunk élete áldásos munkájának és gazdag eredményeinek: frissen hantolt sírjára letesszük a hála és elismerés koszorúját. Hálát adunk Istennek e szép és tartalmas életért s nevét beírjuk az emlékezet könyvébe. Legyen béke hamvai felett, s örökké nyugtalan lelke találja meg méltó jutalmát az Örök Bíró előtt. *Vári Albert.*

Temetésén, Budapesten, Dr. Csíki Gábor, az U. I. T. nevében ezeket mondotta:

Az Unitárius Irodalmi Társaság megbízásából búcsuzom. Most, amikor Dr. Tóth György földi arca örökre eltűnik szemünk elől, a gyász ködéből kibontakozik az ő lelki arculata s annak vonásai egyre tisztábbak, élesebbek és határozottabbak lesznek. Összefoglalva jótulajdonságait, melyek őt bírói pályáján, közéleti munkásságában és irodalmi tevékenységében jellemezték, röviden ezt mondhatjuk: szorgalmas ember volt. A harisnyás székely gyermekeknek ez a — mondhatnók egyetlen — öröksége, a szorgalom emelte ki őt a mestergerendás falusi házból és ültette be a magyar igazságszolgáltatás márványcsarnokába. Ez képesítette rá őt, hogy az egyház szolgálatában is történelmi jelentőségű munkát végezzen: egybeállította a Magyar Unitárius Egyház törvénytárát, teljesítette azt a munkát, melyet nagy elődje, falujabelije, az Unitáriusok Verbóczy-je, Mikó Lőrinc elkezdett.

Nehéz volna megállapítani, hogy vajjon szorgalma volt-e nagyobb, vagy igazságszeretete. Az azonban bizonyos, hogy azért volt elmúlása órájáig olyan szorgalmas, hogy az igazságot megismerje. Igazságszeretete azonban sohase vitte túlzásba: nem volt fölöttébb igaz. Nem értett egyet a rómaival, ki ezt mondá: fiat justitia, aut pereat mundus. Az igazsággal mindig gyógyítani, építeni akart. Nemcsak bíró, de psychologus is volt, ki tudja, hogy az igazság kibékít, az igazságtalanság lázít.

Tekintélyének titka törvénytisztelete volt, mellyel önmagát fegyelmezte legjobban.

Az igazság könyve, melyet a mennyei jelenésekben egy angyal tart kezében, édes és keserű. Ilyen volt az ő igazsága is: édes és keserű. Jaj volt annak, aki vele szembekerült, amikor ő a törvény alapján állott. S nincsen olyan menedékvár,

mely nagyobb védelmet nyújtott volna egy üldözöttnek, mint ahogy ő megvédte azt, aki a törvény alapjára helyezkedett.

Igazságszeretete olyan nagy volt, hogy szinte eltakarta legnagyobb emberi érdemét: szívjóságát. Ezért sokan félreismerték: rideg embernek tartották. Azok azonban, akik közelébe jutottak, mind felmelegedtek. A népszerűséget nem kereste. Madách-csal vallotta: „nem az szeret, ki a hibáknak hízeleg“. Ha valakinek a hibáját megmondta, azért tette, mert szerette. Mindenkinek megmondta, mindenkit szeretett.

Szorgalom, igazságszeretet, szívjóság, — három! Ezek közül egy is elég, hogy szívünkben iránta áldó kegyeletet biztosítson. Isten veled!

Kovács Imre

1866—1942.

Kovács Imre magán körökben az életet, a jókedvet és a vidámságot jelentette. Ahol megjelent, ott a gond és aggodalom borongó felhői szétfoszlottak az arcokról, s a jókedv derüje csillogott a szemekben. Ezért szívesen látott vendég volt a társaságokban, hol jóízű anekdotái, amelyek kiapadhatatlanul buzogtak fel emlékezetéből, az első pillanattól kezdve felvillanyozták a jelenlevőket. Még a kis gyermekek is tágra nyitott szemekkel figyelték az „Imre bácsi“ apró mókáit és tréfáit.

De, amilyen vidám és jókedvű volt a magánéletben, éppen olyan komoly és lelkiismeretes lelkipásztori kötelességei teljesítésében. Míg amott a nevetés könnyeit fakasztotta tréfáival és adomáival, addig itt a csalódás, a bánat és szomorúság könnyeit törülte az evangélium biztatásával. Maga is lelkészi családból származott, s a szószék szomszédságában növelkedett. Atyja Kis-Sólymoson pap és esperes volt. Ai legszebb hagyományokkal jött a lelkészi pályára s a családi hagyományokhoz mindig hű maradt. A homoródkeményfalvi egyházközségünkben 1890-ben kezdte meg 44 évre terjedő lelkészi pályafutását, hol egyebek mellett egy szép papi lakás építése és gyönyörű gyümölcsöskert berendezése által tette nevét emlé-